

УДК 821.581(049.32)

Шовковий шлях літературного Китаю: погляд із України*

Михайло ЖАЙВОРОН
член Національної спілки
письменників України
та Національної спілки
журналістів, заслужений
журналіст України, почесний
професор Житомирського
державного інституту
культури і мистецтв
Житомир, Україна
zhayvoron@ukr.net
© Жайворон М., 2021

Китай — далека й незвичайна країна, яка належить до стародавньої цивілізації, чия історія ніколи не переривалася. Відносини між Україною та Китаєм почали зароджуватися ще за часів Київської Русі завдяки Великому шовковому шляху, що заходив на територію сучасної України — анексованого Криму. Країна Східної Азії є однією із найбільших інвесторів світу, що зробила величезний внесок у розвиток світового мистецтва, науки та культури. 2019-й був роком Китаю в Україні — зрозумілий і символічний жест нашої держави. У недавно прийнятій Кабміном Стратегії зовнішньополітичної діяльності України на найближчі три роки після північноамериканських та європейських ключових стратегічних партнерів визначено й Китай, що, безумовно, є новацією на тлі боротьби за світове лідерство.

Але наразі мова не про політику, а про літературу в Китаї, що повсякчас відігравала значну роль у різноманітних сферах культурного життя: Конфуцій, Цао Сюецінь, Лу Цін, Лю Чженьюнь і, звичайно, наш сучасник — Мо Янь. У статті йдеться, зокрема, про колективну монографію «Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня», упорядковану доктором наук із соціальних комунікацій, професором кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка, письменником Ігорем Павлюком за сприяння Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України.

Зроблено короткий огляд монографії про далеку минувшину та сьогодення літературного Китаю з допомогою досліджень співробітників Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України (М. М. Сулима, І. З. Павлюк, Д. І. Дроздовський) та науковців із провідних університетів України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Київський національний університет культури і мистецтв та ін.).

Ключові слова: китайська література, міжнародні відносини, література пошуків коріння, Ігор Павлюк, Мо Янь.

* Рецензія на книгу: Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня: колект. монографія / упоряд. І. З. Павлюк. Одеса: Гельветика, 2021. 272 с.

THE SILK WAY OF LITERARY CHINA: VIEW FROM UKRAINE*

Mykhailo Zhaivoron

Member of The National Writers' Union of Ukraine
and member of the National Union of Journalists
of Ukraine, Honored Journalist of Ukraine,
Honorary Professor of the Zhytomyr State Institute
of Culture and Arts, Merited Professor of Zhytomyr
State Institute of Culture and Arts

Zhytomyr, Ukraine
zhayvoron@ukr.net

China is a distant and unusual country specifically known as the oldest extant civilization in the world. Relations between Ukraine and China originated in the days of the Kyivan Rus as the trade routes of the Silk Road branched over the territory of modern Ukraine, precisely the annexed Crimea. The country of East Asia is one of the largest investors in the world and has made an enormous contribution to the world's development of art, science, and culture. In Ukraine, the year 2019 was recognized as a year of a particularly active partnership between China and Ukraine. It was a reasonable and symbolic gesture on Ukraine's part. The Strategy of Ukraine's foreign policy for 2021–2024 identified China as one of its key strategic partners. It certainly is a novelty considering the global competition for the world's leadership.

The conversation, however, is not about politics but literature in China. Chinese literature has always played a significant role in various spheres of cultural life: Confucius, Cao Xueqin, Lu Xun, Liu Zhenyun, and, of course, our contemporary writer — Mo Yan. In fact, this article gives a review of the collective monograph “The Tendencies in Chinese literature and the literary work of Mo Yan”, edited by Ihor Pavliuk (2021), a writer, Doctor of Social Communication, professor of Ukrainian media at Ivan Franko National University of Lviv, with the assistance of the Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine.

The article is a brief overview of the distant past and present of literary China based on the extensive research made by employees of the Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine (M. Sulyma, I. Pavliuk, D. Drozdovskyi) and researchers from the leading universities of Ukraine (Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ivan Franko National University of Lviv, Oles Honchar Dnipro National University, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Bogomolets National Medical University, Kyiv National University of Culture and Arts, etc.).

Key words: *Chinese literature, international relations, literature of “searching for roots”, Ihor Pavliuk, Mo Yan.*

* Book review: Trends in Chinese literature and Mo Yan's work: a collective monograph

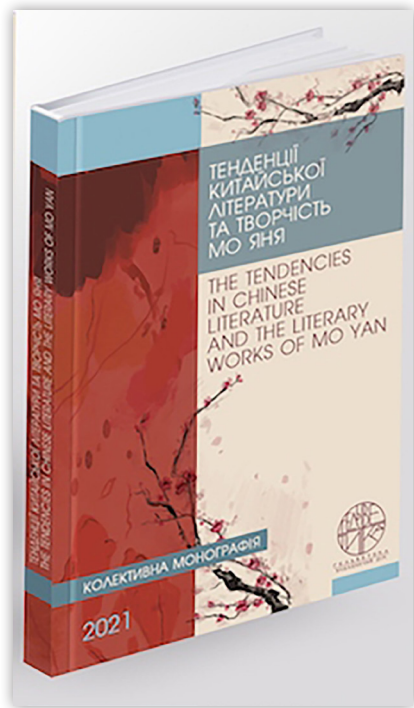
Останнім часом усе більше українських науковців та читачів звертає увагу на китайську літературу, особливо після того, як у 2012 році письменник Мо Янь став лавреатом Нобелівської премії. У цьому контексті не можна не згадати восьмирічну творчу співпрацю головного редактора журналу «Всесвіт», відомого літературознавця Дмитра Дроздовського та знаного в Україні і світі поета, перекладача й науковця Ігоря Павлюка. Письменницька і людська дружба з Мо Янем, задокументована в багатьох статтях, виступах, численних листах, — яскраве тому підтвердження і є досить унікальним в історії літератури.

Деякі твори китайського письменника українською мовою вперше були надруковані саме на сторінках «Всесвіту». У своєму слові до українських читачів Нобелівський лавреат зазначив: «Я знаю, що зараз є багато болю в Україні. І мені здається, що це відповідальність письменника допомагати людям розуміти, що нам не потрібні пункти розходження, але потрібні пункти розуміння без агресії».

На обкладинці цього поважного видання було вміщено один із фрагментів роману Мо Яня «Жаба» в перекладі Ігоря Павлюка та видруковано послання китайського письменника: «З моїм серцем до України, яка повинна перемогти! Моє серце з вами на цій війні!».

Самобутня культура Китаю наразі стає все ближчою і більш зрозумілою з появою монографії «Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня», що упорядкована Ігорем Павлюком за сприяння Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України і видрукована нещодавно видрукована одеським видавничим домом «Гельветика» (Павлюк, 2021).

Треба зауважити: це колективна монографія українських науковців, де представлено широкий спектр літературознавчих проблем, що стосуються китайської літератури, яскравим представником якої наразі є Нобелівський лавреат Мо Янь. У ній розглянуто не лише деякі твори давньої китайської літератури, зокрема китайських поетес династії Тан, а й сучасних авторів, зроблено вагомий внесок у дослідження літературних течій Китаю нової доби.

Літературна творчість китайського автора опиняється в центрі уваги дослідників, які розглядають її в різних аспектах — філософсько-герменевтичних, теоретико-літературознавчих та компаративістичних. Автори низки статей висвітлюють форми сучасної наукової та художньої рецепції Мо Яня в Україні, виявляють, зокрема, споріднені риси та творчу взаємодію між письменниками (Мо Янь та Іван Франко, Мо Янь та Ігор Павлюк тощо). У фокусі їхньої дослідницької уваги опиняються романи «Червоний гаолян: історія одного роду», «Стражденні перевтілення Сімень Нао», оповідання «Геній» та інші твори.

До монографії увійшли дослідження співробітників Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України (М. М. Сулима, І. З. Павлюк, Д. І. Дроздовський), а також інших авторитетних науковців із провідних університетів України.

Значною мірою монографія «Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня» — не лише для китаїстів, дослідників сучасного літературного процесу, викладачів і студентів філологічних спеціальностей, як зазначено в анотації. Вона цілком заслуговує більш широкої читацької аудиторії, позаяк інтерес до Китаю як однієї із найбільших економік світу та найдревнішої культури неухильно зростає. Це природно. Як і природно те, що китайська література вже має двох Нобелівських лавреатів — Гао Сінцзянь (2000 рік, який із 1997 року є громадянином Франції й мешкає в Парижі) та згаданий нами Мо Янь (2012). Прикро, що українська література досі не має свого Нобелівського лавреата, хоча достойні письменники були у всі часи. Тим паче, наразі, коли Україна так важко виборює свою відновлену незалежність у протистоянні із російським агресором і фактично прикриває собою усю Європу, Нобелівський комітет мав би звернути свій погляд на Україну.

Пізнавальне та подекуди навіть захоплююче для читача дослідження китайської літератури робить відомий письменник, доктор наук із соціальних комунікацій, провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, професор кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка **Ігор Павлюк**. У статті, що умовно має есеїстичну та науково-академічну частини, він аналізує авторську парадигму сприйняття давнього та сучасного Китаю крізь призму історії його культури та однієї із найдревніших літератур світу, історія якої налічує більше трьох тисяч років. Зазвичай, вивчають її двома найпоширенішими способами: за жанровим поділом та хронологічними межами династій. Принагідно український письменник та науковець презентує свій досвід особистого співтворчого спілкування автора із сучасним китайським письменником та Нобелівським лавреатом Мо

Янем, творчість якого вже вивчають в українських школах у програмі зарубіжної літератури через багатотомний епістолярій, чинні фактологічні, бібліографічні позиції. У цій низці — і передмови Мо Яня до книг поезій Ігоря Павлюка англійською мовою, що видані в Англії та Сполучених Штатах Америки, численні рецензії та відгуки українського поета на твори китайського колеги, переклади його окремих текстів українською мовою та публікації в українських літературно-мистецьких часописах, співорганізація різноманітних міжнародних літературно-мистецьких акцій, серед яких — і пресконференції в УНІАН, інформаційним приводом для якої був вихід у Польщі збірки поезій Ігоря Павлюка польською мовою «Męskie wróżby». Тоді було оголошено текст офіційного листа Мо Яня зі словами підтримки українського поета й порівняння його поетичної творчості із творчістю Шеймаса Гіні. Не можна оминати увагою й «Нічні читання» в Національній спілці письменників України, переклад і публікація віршів та прози Ігоря Павлюка в китайських літературно-мистецьких журналах тощо.

В академічній частині наукового дослідження українського письменника й науковця йдеться про магічно-натуралістичну, з деякими елементами гумору й сатири, творчість Мо Яня, яку літературознавці вже маркують як «літературу пошуків коріння», «галюциногенний реалізм». Мова, ясна річ, про знаковий і широко відомий у світі роман Мо Яня «Червоний гаолян: історія одного роду», у сюжетній основі якого, — охудожена історія роду ліричного героя, який народився і виріс у північно-східному китайському селищі, а дія відбувається під час антияпонської війни, з кінця 1939-го. Це селище вже весною 1940-го перетворилося в «холодне й голодне пустирище з людьми-тарганями» (Мо Янь, 2015).

У престижному видавництві США «Dorrance Publishing Co.» не так давно вийшла друком нова книга віршів Ігоря Павлюка «Arthania» англійською мовою. Розлогу передмову до неї під назвою «Література Ігоря Павлюка не просто для розваги» написав Мо Янь. «Ігор — ніби моє українське обличчя, — зазначає Нобелівський лавреат. — Немає жодного протиріччя з моєю політичною думкою, коли я жорстоко критикую партійних чиновників у своїх книгах. Я неодноразово підкреслював, що пишу від імені народу, а не від партії. Я ненавиджу корумпованих чиновників. Ігор також пише від імені народу своєї країни. І я дуже пишаюся ним. Він не поважає офіційних церемоній і президентських обрядів, він вільний від волі свого президента і він є потужним поетом. Хотілося б, щоби Ігор був частково китайцем або просто мав китайське серце».

До речі, цьогогоріч Ігор Павлюк за книгу «Arthania» став лавреатом нової грандіозної «Швейцарської літературної премії 2021», створе-

ної «для об'єднання людей з усього світу, обміну емоціями та вдосконалення мовної культури».

Відомі українські літературознавці в монографії «Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня» осмислюють, передусім, феномен видатного китайського письменника, зіставляючи його творчість із художнім доробком українських літераторів. Це явище наразі рідкісне та унікальне. І мову в ній ведуть не лише про Мо Яня в різних наукових варіаціях, а узагальнюють домінуючі тенденції в сучасній китайській літературі, досліджують трансформацію давніх традицій, самотність прози й поезії. Іншими словами, монографія не обмежена якимись рамками того чи іншого профілю, а пропонує панорамний огляд китайської літератури. У своїх творчих пошуках вона іноді нагадує схожі пошуки в українській літературі, що само собою актуалізує статті не лише про китайське, а і про українське письменство.

Візьмемо, для прикладу, статтю доктора філологічних наук, відомого в Україні професора-медієвіста із Житомира **Петра Білоуса**, який поставив поряд два романи «Червоний гаолян: історія одного роду» (红高粱家族) Мо Яня (2015) та «Мезозой» Ігоря Павлюка (2018). Автор дослідження вдається не до традиційного порівняльного аналізу, а всю увагу акцентує на зіставно-типологічній інтерпретації обох творів, виділяючи при цьому ті ідейно-художні доміанти, що притаманні роману передусім як епічному жанру. Тож у його поле зору потрапляє зіставлення історичного тла розповіді, хронотоп, композиційні прийоми, нарративні стратегії, символіка, а над усе — актуалізація теми, проблематика, пов'язана із різними долями багатьох людей, їхніми мріями й пориваннями, перемогами і втратами. А це властиво не лише для китайської людини, а й української, бо в обох розповідях є визначальне — прагнення до індивідуальної та соціальної свободи. Отже, виходить, що й китайський, й український письменники, незалежно один від одного, ведуть мову про загальнолюдські цінності, що об'єднують людей, незалежно від кольору шкіри, мови, політичних переконань, віросповідання тощо. Таким чином, Петро Білоус вказує на схожі творчі прагнення, які кожен з авторів реалізує по-своєму, незважаючи на часові та локаційні відстані.

На прикладі роману Мо Яня «Червоний гаолян: історія одного роду» відстежується особливість творчого методу письменника — звернення до історії задля пробудження національної пам'яті. На цьому акцентує увагу викладачка-методистка філологічних дисциплін педагогічного фахового коледжу КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія Запорізької обласної ради» **Ольга Гужва**. Вона послідовно розкриває образ червоного гаоляну, що в романі має символічне значення. Власне, гаолян — це злакова культура, яку традиційно вирощують на північному сході Китаю, де пе-

реважають суворі кліматичні умови. На даній місцевості ця рослина здавна є продуктом харчування, з неї виготовляли горілку, а також плели усілякі вироби. Гаолян мав надважливе значення в тогочасному житті селянства. Не випадково він змальований так метафорично і яскраво, йому надано то людських якостей, то порівнюється із кривавим морем: «Усі односельці мого батька, які мешкали на цьому клаптику землі, харчувалися гаоляном, тож щороку висівали його у великій кількості. Глибокої осені, на 8-му місяці, безмежні гаолянові поля червоніли, перетворюючись неначе на неосяжне море крові, гаолян то щільною стіною блищав на сонці, то схиляв свої стебла. Між стеблами гаоляну сновигали купками люди з обличчями блідо-червоного кольору, і десятки років для них минали, мов один день» (Мо Янь, 2015).

У монографії досліджується також роль синтезу прийомів у оповідній матриці та творенні художнього світу Мо Янем (стаття кандидата філології, старшого викладача кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету **Антоніни Царук**). Її висновок про домінуючу рису художнього світу Мо Яня — сугерований образ моральної чистоти на тлі жорстокої боротьби далеко не ідеальних персонажів.

Як відомо, Мо Янь здобув Нобелівську премію з літератури за «галюциногенний реалізм, що поєднується з народними казками, історією та сучасністю». Чому Нобелівський комітет вдався до такого метафоричного формулювання? Пошуки відповідей на це запитання спонукали кандидата філологічних наук, наукового співробітника відділу зарубіжних і слов'янських літератур Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України **Дмитра Дроздовського** дослідити прозу Мо Яня в аспекті виявлення поетологічних рис «галюциногенного реалізму». На прикладі роману «Червоний гаолян» він робить несподіваний висновок: оповідач зіставляє конкретне із загальним, розкриваючи історичну динаміку цивілізаційних змін як параболічний процес, якому властиві детермінізм, циклічність, повторюваність певних ситуацій тощо. У такий спосіб досягається максимальна візуалізація оповіді та створюється відповідна сюжетна напруга.

Доктор філологічних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка **Андрій Печарський**, між тим, робить екзистенційні пошуки літературного діалогу «Мо Янь — Іван Франко». Своє компаративістичне дослідження він присвятив розкриттю «галюцинаторного реалізму» Мо Яня та «наукового й ідеального реалізму» Івана Франка. Опираючись на фактичний художній матеріал, він розглядає передусім естетично-філософські аспекти видатного українського та китайського письменників. Автор стат-

ті звертає увагу на те, що у їхніх сюжетотворчих мотивах головним героєм є, зазвичай, homo viator (людина-мандрівник). Таким чином, різномірні етнокультурні парадигми митців Заходу і Сходу зливаються в осмислене ціле, оминаючи межі ментального хронотопу. Попри те, що екзистенційні пошуки літературного діалогу Мо Яня та Івана Франка розділяє майже століття різних етнокультур і віросповідань, їх зближує ідея пізнання істинної любові, добра та справедливості, «вселенського порядку» й «подолання хаосу», що стало поштовхом до появи безлічі спільних лейтмотивів у творчості китайського та українського митців слова.

У статті доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української літератури та теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка **Петра Іванишина** окреслено чітку парадигму трактувань поняття «геній» у західній традиції як сутнісно і глибинно національної творчої особистості. Поряд із цим, зроблено спробу герменевтичного тлумачення філософського оповідання Мо Яня «Геній».

Хоча Нобелівський лавреат так чи інакше згадується в більшості статей колективної монографії, чільне місце в дослідженнях має творчість інших літераторів як минулого, так і сьогодення. Приміром, кандидат філологічних наук, доцент кафедри порівняльної філології східних та англомовних країн Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара **Ганна Дащенко** розглядає особливості життя та творчості «Чотирьох великих поетес династії Тан у жанрі ши», «дорогоцінних поетичних перлин» — Лі Є (732–784), Сюе Тао (768–832), Лю Цайчунь (IX ст.) та Юй Сюаньцзі (844–871). Усі представлені ши «золотої доби китайської класичної поезії» вперше перекладено українською мовою.

Між тим, танське красне письменство належить часові, коли художня словесність виконувала роль філософської та літературознавчої думки, ставши ареалом нових відкриттів у пізнанні світу, художньому його освоєнні, у розумінні цінності людини й була джерелом розвитку літературної естетики в сунській державі (960–1279). Літературні й поетологічні акценти цієї епохи означено в статті доктора філологічних наук, професора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Наталії Мафтин** та кандидата філологічних наук, заслуженого працівника освіти **Олега Пилип'юка**. Цьому періоду розвитку китайського мистецтва характерні тенденції до демократизації творчості, популяризації нормативної освіченості. А це, у свою чергу, виразно позначилося й на мистецтві слова. Більше того, аби посісти ту чи іншу чиновницьку посаду, претендент згідно з законом мав здати іспит на володіння мистецтвом написання віршів (крім цього, також — мистецтвом каліграфії). Схожі тенден-

ції поглиблюються в епоху Сун — саме тоді в Китаї винаходять книгодрукування.

Привертає увагу порівняльне дослідження творчості Ігоря Павлюка та відомого китайського письменника, публіциста, філолога-дослідника Лю Шахе, якого відносять до періоду розвитку новітньої китайської літератури (починаючи від 1949 року). У цьому аспекті кандидати філологічних наук, старші викладачі кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського **Ірина Зелененька** та **Віктор Крупка** сприймають цю парадигму дещо сенсаційно, начебто це досі непомічена наукова цілина, що неодмінно веде до широкого дискурсу.

Обидва автори статті наголошують: й Ігор Павлюк, і Лю Шахе свого часу чинили певний спротив тоталітарній системі, замолоду зазнали переслідувань із боку влади, однак стали помітними постатями в літературі своїх країн, знаними у світі завдяки ґрунтовній освіті, величезному життєвому досвіду, науковій та художній практиці. Екзистенційний досвід як протест, символізація буття, внутрішня ідейність дали можливість уніфікувати особливості їхнього письма. А це справді цікаво досліджувати, повчально пізнавати конфуціанство, етнофілософію, заглиблюватися в жанрове розмаїття.

Разом із тим, китайська епіка може видатися українському читачеві екзотичною, невідповідною епічним канонам, надто сучасною. На цю тему розмірковує, зокрема, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Юрій Ковалів** у статті «Життєві візії малої прози Іцзінь Ван (JoAnna) в аспекті фемінного письма».

Іцзінь Ван — прихильниця прози, сповненої інтриг, несподіваних крутих поворотів, заплутаних сюжетних ліній, хитромудрих пасток, у які потрапляють персонажі, не маючи всієї інформації про події, що перетікають довкола них. Автор мимоволі захоплює читача в композиційний вир із несподіваним фіналом, котрий, безумовно, був наперед задуманий, але прихований від нього.

Колективна монографія «Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня» не була б такою повною без статей інших відомих вчених. Зокрема, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук України, заступник директора Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України **Микола Сулима** повідав читачам про мандрі до Китаю Єгора Тимківського (Тимковського; 1790–1875).

Доктор філологічних наук, професор катедри журналістики Київського національного університету культури і мистецтв **Микола Тимошик** написав свій розділ на основі результатів наукового стажування в китайській провінції Цзянсу в ході підготовки навчаль-

ного посібника «Вчимося говорити китайською». Його здійснили видавництво при Київському університеті та Народне видавництво Провінції Цзянсу. Під час стажування автор мав неодноразові зустрічі в місті Нанкін із китайським перекладачем «Кобзаря» Тараса Шевченка, професором Китайського інституту зарубіжної літератури Ге Баоцюанем, а також брав участь і виступив на першій презентації цього «Кобзаря» в Нанкінському університеті.

Огляд розвитку китайської літератури другої половини 70-х — середини 80-х років зробили академік НАН Вищої освіти України, віцепрезидент відділення природничих фахових наук НАВО України, доктор медичних наук, професор Національного медичного університету імені О. О. Богомольця **Валентина Мойсеєнко**, кандидат медичних наук, лікар-терапевт вищої категорії, викладач цього ж університету **Інна Тарченко** та журналістка **Наталя Тарченко**. Вони виділили найбільш знакові, з їх погляду, приклади творів, які дали назви новим літературним течіям, охарактеризували, зокрема, зміст оповідання письменника Лу Сінхуа «Шрами», що започаткував напрямок «Література шрамів», коротко проаналізували також течію «Література дум про минуле». У статті описується знаковий документальний твір Фен Цзицяя «Десять років у сотнях долей», виданий у 1987 році. Окремо визначаються прийоми автора, якими він спонукає читачів замислитися, чи може, скажімо, трагедія минулого повторитися.

Висновки

Колективна монографія провідних українських вчених під загальною назвою «Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня» є вагомим внеском у скарбницю наукових досліджень найдавнішої літератури світу та її впливу, зокрема, на українську культуру. Зроблено своєрідний науковий зріз далекої минувшини та сьогодення літературного Китаю, осмислено цікаві думки та тлумачення цілого ряду китайських письменників різних епох і стилів, зокрема Нобелівського лавреата Мо Яня, актуалізовано класичну конфуціанську традицію, що має сенс не лише для новітнього китайського суспільства й літератури, а й допомагає кожному в наш цинічний і нігілістичний час осягнути вагомні аспекти жень — людяності. Саме тому, вдумливо читаючи твори китайських авторів, ми краще пізнаємо Китай і китайців, але інколи несподівано для себе, — Україну й українців.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Мо Янь. (2015). *Червоний гаолян: історія одного роду* (Н. Кірносова, пер.). Фоліо.
- Павлюк, І. З. (2018). *Мезозой*. Золота Пектораль.
- Павлюк, І. З. (Упоряд.). (2021). *Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня*. Гельветика.

REFERENCES

- Mo Yan. (2015). *Chervonyi gaolian: istoriia odnogo rodu* [Red Sorghum] (N. Kirnosova, Trans.). Folio [in Ukrainian].
- Pavliuk, I. Z. (2018). *Mezozoi* [Mesozoic]. Zolota Pektoral [in Ukrainian].
- Pavliuk, I. Z. (Comp.). (2021). *Tendentsii kytaiskoi literatury ta tvorchist Mo Yan* [The Tendencies in Chinese Literature and the Literature Work of Mo Yan]. Helvetica [in Ukrainian].